

DANTE ALIGYERIYNING IOHIY KOMEDIYA ASARINI TAHLILY O'RGANIB

Toshkent kimyo xalqaro universiteti (Samarqand filiali)

English Education 323 gruh

Melikova Nozima Komil qzi

Ilmiy rahbar: Zubaydova Nilufar

Annotatsiya: 'Ilohiy komediya' ga kirgan dostonlar 'Do'zzax', 'Arosat' va 'Jannat' Deb ataladi. Bir qaraganda diniy ilohiy naqlarning sarlavhasiday tuyuladi. Lekin haqiqatda bunday emas. O'rta asrda yashagan shoir o'z davriga xos tushunchalar, shakllarini o'zgartirib, ularga o'tkir ijtimoiy ma'no bag'ishlagan. O'z umrida yashagan, chirib borayotgan Feodal tuzum bilan tug'ulib, rivojlanib kelayotgan Kapitalistik munosabatlar o'rtasidagi kegin kurashlar 'Ilohiy komediya' da yorqin aks etgan. Marks va F Engels 'Kommunistik partiya manifesti' da bunday deb ta'riflaydilar 'Italiya birinchi kapitalistik millat bo'lgan. Feodal o'rta asrlarning oxiri hozirgi kapitalistik davrning avvali buyuk bir inson nomi bilan mashxur. Bu o'rta asrning so'nggi shoiri va ayni vaqtda yangi zamonlarning birinchi shoiri - italian Dantedir.

Dante qorong'u va zulmat o'rmonda tun bo'yi adashib tongga yaqin u yerdan bir amallab chiqib oladi va tepalikka chiqa boshlaydi. Ammo uning yo'lini qoplon, arslon va qashqir to'sib, qaytadan o'rmonga qisib bora boshlaydi. Shunda shoirning ro'parasida qadimgi dunyo shoiri Bergiliy paydo bo'ladi va taskin so'zlar aytadi. Uni Do'zzax va Arosatdan eson-omon olib o'tishini Jannatga esa Beatrise olib kirishini bildiradi shunday qilib, Dante Bergilining izidan ketadi.

Dante o'zining bundoq safarga tayyor emasligini idrok etib, ikkilana boshlaydi. Vergiliy esa bu yerga o'zining Beatrice tomonidan yuborilganini va Dantening Do'zaxidagi daxlsizligi uchun esa samovotda qayg'urayotganini bayon etadi Shundagina Dante o'zing dastlabki qaroriga qaytadi va Vergiliy bilan mashaqqatli yo'l oladi. Daxshatli momaqaldiroqdan sergaklangan Dante o'zining birinchi doirada ko'radi. So'ngra u xristian diniga mansub bo'lmagan kishilar hamda cho'qintirilmagan bolalar joylshga LIMBaga kirib boradi. Undan nariroqda esa ISO payg'ambar aqidasiga g'ayri bo'lganqadimgi dunyo donishmanlar va qahramonlarni ko'radi. Ular orasida ibn Sino va ibn Rushd ham bor. Bergili va Dante aynalib tushgan ikkinchi doirada bandalarning gunoxini tayin etib jazosini ko'rsatuvchi Minos o'tirgan bo'ladi. Bu doira shaxvatparastlar doirasi bo'ladi va ular daxshatli quyunda beto'xtov aylanib yuradilar. Bu yerda Dante baxtsiz sevgi qurboni Francheska bilan suxbatlashishadi.

Uchinchi doirada do'l va qor ostida Serberning daxshatli tinoqlari va tishlari dastidan cheksiz azob tortayotgan ochko'zlar qavmi joylashgan. Ular orasida Chakko

degan zot ham bo'lib u Dantega qadrdon shaxrining taqdirini va qismatini gapirib beradi.

Dante qo'rquv va vahima bilan Bergilidan avval ham bu yo'ldan o'tgan yoki o'tmaganini so'radi. Bergili esa bu yo'ldan qachon o'tganini gapirib beradi. Daf'atan qasoskor iloxlar paydo bo'lib shoirlarga taxdid qila boshlaydi. Bergili Danteni ximoyasiga oladi va shu vaqtda samo elchisi yetib kelib, shoirlarga shaxar darvozasini ochadi. Ichkarida ahli bid'at, osiylar sag'analarda Do'zzax oloviga cho'lag'anib yotgan bo'ladi.

Dante maxkumlarning ba'zilari bilan suhbatlashish istagi borligini Bergiliga bayon qiladi. Maxkumlardan biri Danteni chorlab qoladi. Bu Farinata Uberti. Dante u bilan suhbatlashib o'tirganda Kavalkante ismli boshqa bir maxkum shoirga murojaat etib undan o'g'lini surishtiradi, Dante uni savoliga qisman javob bergach Farinata bilan uzulib qolgan suhbatini davom ettiradi.

Bir to'da kentavr qo'lida o'q yoy tutgan xolda mahkumlarni qo'lida ushlab turadi. Lekin Bergili ularni tinchitadi. Xatto bir Kentavr Dantening narigi qirg'oqqa o'tkazib ham qo'yadi.

Yettinchi doiraning uchunichi qavati qaynoq qumlikdan iborat bo'lib, osmonda tinimsiz olov yomg'iri yog'ib turadi. Bu yerda Parvardigorga xilqat va san'atga terslik qilgan gunohkorlar joylashgan. Birinchisi Do'zzax azobiga bepisand boquvchi Kapaneydir. Shoirlar yo'lda davom etadi va qonli jilg'aga duch keladilar. Bergili bu jilg'aning qanday bo'lgani haqida, Do'zzaxning boshqa daryolari xususida Dantega so'zlab beradi.

Dante qorong'u va zulmat o'rmonda tun bo'yi adashib tongga yaqin u yerdan bir amallab chiqib oladi va tepalikka chiqa boshlaydi. Ammo uning yo'lini qoplon, arslon va qashqir to'sib, qaytadan o'rmonga qisib bora boshlaydi. Shunda shoirning ro'parasida qadimgi dunyo shoiri Bergiliy paydo bo'ladi va taskin so'zlar aytadi. Uni Do'zzax va Arosatdan eson-omon olib o'tishini Jannatga esa Beatrise olib kirishini bildiradi shunday qilib, Dante Bergilining izidan ketadi.

Dante o'zining bundoq safarga tayyor emasligini idrok etib, ikkilana boshlaydi. Vergiliy esa bu yerga o'zining Beatriche tomonidan yuborilganini va Dantening Do'zaxidagi daxlsizligi uchun esa samovotda qayg'urayotganini bayon etadi Shundagina Dante o'zing dastlabki qaroriga qaytadi va Vergiliy bilan mashaqqatli yo'l oladi. Daxshatli momaqaldiroqdan sergaklangan Dante o'zining birinchi doirada ko'radi. So'ngra u xristian diniga mansub bo'lmagan kishilar hamda cho'qintirilmagan bolalar joylshga LIMBAga kirib boradi. Undan nariroqda esa ISO payg'ambar aqidasi g'ayri bo'lganqadimgi dunyo donishmanlar va qahramonlarni ko'radi. Ular orasida ibn Sino va ibn Rushd ham bor. Bergili va Dante aynalib tushgan ikkinchi doirada bandalarning gunoxini tayin etib jazosini ko'rsatuvchi Minos o'tirgan bo'ladi.

Bu doira shaxvatparastlar doirasi bo'ladi va ular daxshatli quyunda beto'xtov aylanib yuradilar. Bu yerda Dante baxtsiz sevgi qurboni Francheska bilan suxbatlashishadi.

Uchinchi doirada do'l va qor ostida Serberning daxshatli tirnoqlari va tishlari dastidan cheksiz azob tortayotgan ochko'zlar qavmi joylashgan. Ular orasida Chakko degan zot ham bo'lib u Dantega qadrdon shaxrining taqdirini va qismatini gapirib beradi.

Dante qo'rquv va vahima bilan Bergilidan avval ham bu yo'ldan o'tgan yoki o'tmaganini so'radi. Bergili esa bu yo'ldan qachon o'tganini gapirib beradi. Daf'atan qasoskor iloxlar paydo bo'lib shoirlarga taxdid qila boshlaydi. Bergili Danteni ximoyasiga oladi va shu vaqtda samo elchisi yetib kelib, shoirlarga shaxar darvozasini ochadi. Ichkarida ahli bid'at, osiylar sag'analarda Do'zzax oloviga cho'lag'anib yotgan bo'ladi.

Dante maxkumlarning ba'zilari bilan suhbatlashish istagi borligini Bergiliga bayon qiladi. Maxkumlardan biri Danteni chorlab qoladi. Bu Farinata Uberti. Dante u bilan suhbatlashib o'tirganda Kavalkante ismli boshqa bir maxkum shoirga murojaat etib undan o'g'lini surishtiradi, Dante uni savoliga qisman javob bergach Farinata bilan uzulib qolgan suhbatini davom ettiradi.

Bir to'da kentavr qo'lida o'q yoy tutgan xolda mahkumlarni qo'lida ushlab turadi. Lekin Bergili ularni tinchitadi. Xatto bir Kentavr Dantening narigi qirg'oqqa o'tkazib ham qo'yadi.

Yettinchi doiraning uchunichi qavati qaynoq qumlikdan iborat bo'lib, osmonda tinimsiz olov yomg'iri yog'ib turadi. Bu yerda Parvardigorga xilqat va san'atga terslik qilgan gunohkorlar joylashgan. Birinchisi Do'zzax azobiga bepisand boquvchi Kapaneydir. Shoirlar yo'lda davom etadi va qonli jilg'aga duch keladilar. Bergili bu jilg'aning qanday bo'lgani haqida, Do'zzaxning boshqa daryolari xususida Dantega so'zlab beradi.

Xuloda qilib aytadigan bo'lsam bu asar nodir asar hisoblanadi bundan tashqari bizning 'Xamsa' qanday muhim bo'lsa Dantening 'Ilohiy komediya' si ham xuddi shunday mashxur.

Men bu asarni o'qiganimda shoir tomonidan berilgan obrazlar mutlaqo haqiqiy ko'rsatib berilgan

Foydalanilgan nashriyotlar:

1. 'ILOHIY KOMEDIYA DO'ZZAX'
2. Ruschadan ABDULLA ORIPOV tarjimasini.
3. G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va sanat nashriyoti Toshkent - 1975.